

ADAPTASI KONSONAN DALAM KATA PINJAMAN BAHASA INGGERIS DALAM DIALEK KELANTAN

SAKINAH NIK MUHAMAD NAZIMAN
Universiti Kebangsaan Malaysia
sakinah.niknaziman@gmail.com

SHARIFAH RAIHAN SYED JAAFAR
Universiti Kebangsaan Malaysia
s_raihan@ukm.edu.my

ABSTRAK

Bahasa Melayu banyak meminjam perkataan daripada bahasa-bahasa lain antaranya bahasa Sanskrit, bahasa Inggeris dan bahasa Arab. Peminjaman perkataan daripada bahasa lain turut berlaku dalam dialek-dialek Melayu termasuklah dialek Melayu Kelantan. Tujuan kajian ini dilakukan ialah untuk membincangkan secara deskriptif strategi adaptasi konsonan dalam proses peminjaman khususnya apabila dialek Melayu Kelantan meminjam perkataan daripada bahasa Inggeris. Kajian yang melihat aspek fonologi ini menggunakan data sekunder daripada Shapri (1980) dan juga tambahan data daripada kajian lapangan yang dilakukan di Kota Bharu, Kelantan. Kajian lapangan ini ialah untuk membantu mensahihkan data yang diperolehi daripada Shapri (1980) dan juga penambahan data terkini daripada penutur dialek Kelantan. Oleh itu, pengumpulan data lapangan melalui kaedah pemerhatian dilakukan. Dapatan menunjukkan perkataan Inggeris yang dipinjam ke dalam dialek Kelantan telah melalui beberapa strategi pengadaptasian fonologi. Strategi adaptasi yang digunakan oleh penutur dialek Kelantan ialah penggantian konsonan, penghilangan konsonan, debukalisasi dan penyisipan vokal di antara gugusan konsonan. Strategi-strategi yang digunakan ini bertujuan mengekalkan semaksima mungkin maklumat-maklumat bahasa sumber, di samping menyesuaikan perkataan-perkataan tersebut dengan fonologi bahasa peminjam. Hasil kajian ini dapat memberi idea tentang bagaimana perkataan-perkataan Inggeris diubah oleh penutur dialek Melayu Kelantan sehingga menjadi sebahagian daripada perkataan-perkataan Melayu. Proses peminjaman menyebabkan dialek Kelantan tidak dapat sepenuhnya mematuhi sistem nahu dialek tersebut di mana terdapat beberapa fonem Inggeris yang masih dikekalkan dalam dialek ini.

Kata kunci: bahasa Inggeris; dialek Melayu Kelantan; fonologi; kata pinjaman; strategi adaptasi

THE ADAPTATION OF ENGLISH CONSONANTS IN KELANTAN MALAY DIALECT

ABSTRACT

The Malay language largely borrowed words from other languages among others Sanskrit, English and Arabic. Borrowing words from other languages also occurred in Malay dialects, including the Kelantan Malay. The aim of this study is to discuss descriptively the strategies of consonant adaptation involved in word loaning process particularly when the Kelantan Malay dialect loans words from English. This phonological study uses secondary data from Shapri (1980) and supplementary data obtained from fieldwork carried out in Kota Bharu, Kelantan. The fieldwork was carried out mainly to assist confirmation on the data obtained from Shapri (1980) and to provide an up-to-date data from the Kelantan speakers. Hence, data for this article was gathered through observation. The findings in this article are, English words borrowed into the Kelantan Malay dialect have undergone a number of adaptation strategies. The adaptation strategies used by Kelantanese are consonant substitution, consonant deletion, debuccalisation and epenthesis vowel. These strategies were employed to retain the information of the original language as well as to conform the loaned words with the phonology of the borrower's language. The findings of this study may give an idea particularly on how English words are adapted by the Kelantanese speakers to be part of Malay words. The borrowing process does not cause the Kelantan dialect to adhere to its grammatical system because some English phonemes are still retained in the dialect.

Keywords: English; Kelantan Malay dialect; phonology; loanword: consonant adaptation

PENGENALAN

Bahasa merupakan alat komunikasi manusia. Manusia berinteraksi dan berkomunikasi menggunakan bahasa mereka sendiri. Bahasa menjadi lambang identiti masyarakat yang mengandungi sistem-sistem nilai dan tradisi yang dipegang oleh ahli-ahlinya (Nik Safiah, 1985). Justeru kejadian manusia yang terdiri daripada pelbagai kaum, sosiobudaya, warna kulit, bahasa dan politik telah memungkinkan pertembungan bermacam-macam aspek kehidupan yang berbeza dalam interaksi mereka termasuklah fenomena pertembungan bahasa. Hal ini diakui oleh Thomason (2001) yang menyatakan bahawa sekiranya berlaku situasi pertembungan dalam jangka masa lama, maka apa-apa jua boleh dipinjam, "*As long as the contact situation is intense enough and lasts long enough, anything can be borrowed especially if there is a dominance asymmetry between the groups in contact.*" Pertembungan bahasa atau kontak bahasa akan terhasil daripada komunikasi yang menggunakan bahasa yang berbeza-beza.

Salah satu kesan pertembungan bahasa ialah berlakunya peminjaman perkataan daripada satu bahasa ke satu bahasa yang lain. Perkara ini ada dinyatakan oleh Lian-Hee Wee (2008) seperti berikut, "*...when languages come in contact, as they have for so long, one of the most obvious of the many interesting things that happen is borrowing.*" Situasi peminjaman bahasa merupakan satu perkara yang biasa dan lazim berlaku seperti yang dinyatakan oleh Campbell (2004: 57), "*It is common for one language (actually speakers of the language) to take words from another language and make them part of its own vocabulary; these are called loanwords and the process is called linguistic borrowing.*".

Peminjaman merupakan suatu fenomena yang lazim berlaku serta tidak dapat dielakkan kerana adanya hubungan rapat di antara komuniti linguistik yang berbeza (Hashemi et al., 2014).

Proses meminjam perkataan daripada satu bahasa kepada satu bahasa yang lain bukanlah suatu proses yang luar biasa kerana setiap bahasa di dunia ada meminjam kata-kata daripada satu bahasa yang lain. Contohnya, bahasa Inggeris (BI) telah banyak menambah perkataan-perkataan baru melalui proses peminjaman sehingga berkembang maju di seluruh dunia. Bahasa Melayu (BM) turut tidak terkecuali daripada fenomena peminjaman bahasa. Berdasarkan S. Nathesan (1996), sejarah silam membuktikan bahawa kira-kira 2000 tahun dahulu BM telah menerima pengaruh daripada bahasa Sanskrit, kemudian disusuli oleh bahasa Arab pada abad ke-11 dan akhir-akhir ini oleh BI secara meluas.

Payne (2006: 323) merujuk peminjaman sebagai satu keadaan di mana penutur sesuatu bahasa menganggap perkataan, morfem atau struktur sesuatu bahasa lain sebagai item leksikal dalam bahasanya sendiri. Manakala tafsiran 'peminjaman perkataan' menurut Fromkin dan Hyams (2007: 474) ialah apabila sesuatu bahasa itu menambah perkataan atau morfem daripada bahasa lain ke dalam leksikonnya sendiri, "*Borrowing occurs when one language adds a word or morpheme from another language to its own lexicon.*". Manakala takrifan kata pinjaman atau *loanword* berdasarkan Campbell (2004: 63) ialah: "*A loanword is a lexical item (a word) which has been borrowed from another language, a word which originally was not part of the vocabulary of the recipient language but was adopted from some of the languages and made part of the borrowing languages vocabulary.*" Menurut Campbell (2004) pula, *loanword* ialah peminjaman leksikal daripada bahasa lain (*donor language*) dan diadaptasikan kepada bahasa penerima (*recipient language*) serta dijadikan sebagai sebahagian daripada kamus bahasa peminjam.

Justeru dalam kajian ini, fenomena fonologi yang berlaku akan dibincangkan secara deskriptif dengan menumpukan perhatian kepada strategi adaptasi yang digunakan oleh dialek Kelantan apabila meminjam perkataan Inggeris. Untuk tujuan ini, data sekunder daripada Shapri (1980) yang telah menyenaraikan perkataan Inggeris yang masuk ke dalam dialek Kelantan telah digunakan sebagai sumber data. Selain itu, data daripada lapangan turut diperolehi atas faktor peredaran masa. Memandangkan data Shapri (1980) telah lama, maka data lapangan diperlukan untuk memastikan data yang digunakan dalam kajian ini masih lagi dituturkan oleh penutur dialek Kelantan. Dengan erti kata lain, data lapangan adalah untuk mensahihkan data sekunder. Di samping pensahihan data, kajian lapangan dijalankan untuk penambahan data yang sedia ada.

SEJARAH PERTEMBUNGAN BAHASA INGGERIS DENGAN DIALEK KELANTAN

Pengaruh BI bermula di Malaysia hasil daripada penjajahan British. Vincent (2001: 168) ada menulis bahawa Malaysia dan Singapura berkongsi sejarah yang sama berkenaan BI. Bahasa ini diwarisi daripada British yang telah menjajah kedua-dua negara tersebut. "*Both Malaysia and Singapore share a common history regarding English. Inherited from the British, the English language took root and flourished in these two countries. English became a widespread language in the local community, being the language of business, technology, and diplomacy and the language of everyday life for many people.*"

Berdasarkan sejarah Tanah Melayu pula, pengaruh BI di Semenanjung Tanah Melayu bermula seawal kurun kesembilan belas. Ia bermula apabila empayar British meluaskan misinya untuk mencari emas, nama dan juga menyebarkan agama Kristian ke Asia Timur

termasuklah ke Malaysia. Koloni British yang diketuai oleh Sir Francis Light mula mendarat di Pulau Pinang. Pada permulaannya, mereka berkomunikasi dengan penduduk tempatan menggunakan bahasa isyarat dan BI. Lama kelamaan campur tangan British mula merebak kepada urusan tempatan dan pentadbiran Tanah Melayu.

Pengaruh British mula memasuki negeri Kelantan pada tahun 1909 apabila Perjanjian Bangkok ditandatangani. Perjanjian itu telah menyerahkan negeri Kelantan kepada pentadbiran British sepenuhnya. Selain itu, negeri Kelantan juga telah menerima seorang residen British yang ditugaskan untuk menjadi penasihat kepada raja Kelantan, "*In July 1909, a British advisor, JS Mascon, has been in Kelantan.*" (Alias, 1975: 18). Peristiwa penjajahan British ini telah menyebabkan wujudnya pengaruh barat yang meluas dalam setiap perkara.

Dasar pecah dan perintah yang diamalkan oleh British telah membawa kepada tertubuhnya sekolah Inggeris yang menggunakan BI sebagai bahasa pengantar. Pengenalan sekolah Inggeris yang pertama, iaitu *Sultan Ismail College* pada tahun 1936 telah menampakkan pengaruh British yang makin meluas di negeri Kelantan (Alias, 1975: 9). Sistem pendidikan British yang terdapat di serata daerah dalam negeri Kelantan ini telah berjaya melahirkan penutur-penutur BI yang fasih (Wong Fook Fei et al., 2009). Pada waktu itu, pembelajaran BI juga telah dijadikan sebagai syarat wajib lulus (Hamzah, 1979: 12). Dalam usaha untuk mempelajari dan menggunakan bahasa tersebut, tidak mustahil sekiranya wujud pertembungan bahasa antara BI dan DK. Malahan juga, dalam kajian berkenaan *World Englishes*, peminjaman merupakan salah satu bahagian penting dalam proses nativisasi yang telah berlaku kepada BI di Asia dan Afrika (Jian Yang, 2005). Danesi (1984) menyatakan nativisasi berlaku apabila perkataan-perkataan yang dipinjam itu diturunkan kepada komuniti bahasa peminjam, maka perkataan-perkataan tersebut akan diubahsuai secara tidak sedar dan secara sistematik kepada bentuk sebutan dan nahu bahasa peminjam tersebut.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini memperolehi data daripada dua sumber, iaitu (1) data sekunder daripada Shapri (1980) dan (2) data lapangan melalui kaedah pemerhatian yang dilakukan di Kota Bharu, Kelantan. Shapri (1980) telah menyenaraikan sebanyak 130 perkataan pinjaman BI di dalam DK. Perkataan-perkataan tersebut telah disenaraikan mengikut beberapa kumpulan kata, iaitu kata nama, kata kerja dan kata adjektif. Namun begitu tidak kesemua data sekunder ini digunakan kerana terdapat sejumlah perkataan yang tidak sesuai untuk digunakan dalam kajian ini.

Kaedah pemerhatian dilaksanakan dengan mengikut serta dalam kegiatan komuniti kajian dan mencatat apa yang berlaku. Pemerhatian ini dilakukan di kawasan sekitar Kota Bharu, Kelantan khususnya di pusat membeli-belah, pasar dan tempat menunggu pengangkutan awam. Kaedah ini telah dilakukan selama empat hari. Semua kata pinjaman yang didengari daripada perbualan responden telah dicatat dan direkod. Data yang diperolehi daripada kaedah pemerhatian pula berjumlah 54 patah perkataan. Namun begitu, wujud perkataan yang sama bagi data pemerhatian dan data daripada Shapri (1980). Justeru, penggabungan data sekunder dan data yang diperolehi daripada kaedah pemerhatian adalah berjumlah 184 perkataan. Perkataan-perkataan tersebut telah disenaraikan dan disaring sebelum mendapatkan jumlah sebenar data untuk dianalisis. Terdapat juga perkataan pinjaman yang ditemui hasil daripada pemerhatian yang tidak ada dalam kajian Shapri (1980), seperti dalam Jadual 1:

JADUAL 1. Contoh Data Tambahan yang Diperolehi daripada Lapangan

Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
Absorber	əbzɔ:.bər	saksoba	saʔsɔba
Adjust	ə'dʒʌst	ejah	ejah
Bag	bæg	bek	beʔ

Sebutan kata pinjaman Inggeris dalam DK telah mengalami perubahan khususnya yang berkaitan dengan segmen nasal di posisi koda. Perubahan sebutan yang berlaku merupakan situasi yang lazim bagi sesuatu bahasa sebagaimana menurut Cruttenden (2013: 62), sebutan bagi sesuatu bahasa itu sering berubah. BI juga telah mengalami pelbagai perubahan sejak beribu tahun lepas, yang mempengaruhi setiap aspek bahasa, iaitu morfologi, sintaksis, kosa kata dan termasuklah sebutan. Misalnya, bagi perkataan *poor* 'miskin', generasi tua menggunakan /uə/ manakala generasi muda pula menggunakan /ɔ:/ . Malahan Trask (1994: 19) juga menyatakan hal yang sama, iaitu, *"Like other aspects of language, pronunciation changes over time."* Justeru, tidak hairanlah sekiranya wujud perbezaan sebutan yang didapati di dalam data kata pinjaman melalui kaedah ini. Jumlah keseluruhan kata pinjaman yang telah disahihkan melalui kaedah pemerhatian ialah sebanyak 34 patah perkataan. Antara contoh perkataan yang telah disahihkan sebutannya adalah seperti dalam Jadual 2 berikut:

JADUAL 2. Contoh Data oleh Shapri (1980) yang telah Disahihkan

Data oleh Shapri (1980)	Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
	Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
egremin	Agreement	ə'gri:mənt	egrimen	egremiŋ
bolpe:n	ball pen	'bɔ:lpənt	bolpeing	bolpe:ŋ
tʃekə	Checker	'tʃekər	cheko	tʃekə

Proses penyaringan data dimulakan dengan penyusunan, iaitu data yang dikumpul telah disusun secara sistematik mengikut urutan abjad daripada huruf A hingga Z tanpa mengambil kira kategori perkataan tersebut. Proses penyaringan data dilakukan berdasarkan kepada kriteria berikut: (1) perkataan tersebut mestilah perkataan yang berdiri sebagai morfem bebas dan tidak terikat dengan mana-mana imbuhan. Data sebegini tidak didapati di dalam Shapri (1980) dan (2) perkataan akronim juga tidak diambil kira.

INVENTORI FONEM KONSONAN BAHASA INGGERIS DAN DIALEK KELANTAN

a. Konsonan Bahasa Inggeris

Ladefoged (2001) telah menyenaraikan fonem konsonan bahasa Inggeris sebanyak 24 fonem. Fonem-fonem tersebut dikategorikan seperti berikut:

JADUAL 3. Carta Inventori Fonem Konsonan BI

Daerah artikulasi Jenis konsonan	Dua Bibir (<i>Bilabial</i>)		Bibir-Gigi (<i>Labiodental</i>)		Gigi (<i>Dental</i>)		Gigi-Gusi (<i>Alveolar</i>)		Lelangit Keras-Gigi Gusi (<i>Palatal-Alveolar</i>)	Lelangit Keras (<i>Palatal</i>)	Lelangit Lembut (<i>Velar</i>)	Hentian Glotis	
	p	b					t	d	tʃ	dʒ	k	g	ʔ
Hentian (<i>Stop</i>)													
Letusan (<i>affricate</i>)									tʃ	dʒ			
Sengau (<i>Nasal</i>)		m					n				ŋ		
Geseran (<i>Fricative</i>)			f	v	θ	ð	s	z	ʃ	ʒ			h
Separuh Vokal (<i>Approximant</i>)		(w)						r		j		w	
Sisian (<i>Lateral</i>)							l						

Merujuk kepada Jadual 3, BI mempunyai sebanyak 26 fonem. Bilangan ini bertentangan dengan yang telah dinyatakan sebelum ini, iaitu sebanyak 24 fonem sahaja. Hal ini kerana timbulnya persoalan bagi fonem [tʃ] dan [dʒ]. Ladefoged (2001) mengklasifikasikan [tʃ] dan [dʒ] sebagai fonem yang diartikulasikan melalui hentian (*stop*). Selain itu, Ladefoged dan Johnson (2011: 43) juga tidak meletakkan kedua-dua fonem tersebut dalam carta inventori kerana kecelaruan untuk meletakkannya sama ada di daerah lelangit keras-gigi gusi atau gigi-gusi.

Dalam carta tersebut, kedua-dua fonem ini disenaraikan dalam kategori letusan berikutan kedua-duanya diartikulasikan melalui gabungan hentian dan geseran seperti yang dinyatakan oleh McMahan (2002), “*the subclass of affricatives consists of sounds which starts as stops and end up as fricatives, ...the two relevant sounds for English are [tʃ], ..., and its voiced equivalent [dʒ]...*”. Selain itu juga, fonem [w] ditempatkan pada dua bahagian di dalam Rajah 1. Ini kerana fonem ini diartikulasikan dengan merapatkan bukaan bibir, menjadikannya dua bibir dan dengan menaikkan belakang lidah ke lelangit lembut, menjadikannya lelangit lembut (Ladefoged & Johnson, 2011: 43).

b. Konsonan Dialek Kelantan

Konsonan bagi dialek Kelantan pula adalah sebanyak 20 fonem seperti yang dinyatakan oleh Ajid (1985). Ajid (1985) mengkategorikan fonem [t] dan [d] sebagai *alveo-dental* (gigi-gusi gigi). Berdasarkan Ajid (1985), kaedah fonem [t] dan [d] dihasilkan adalah melalui perapatan lidah dengan kawasan *alveo-dental* untuk menyekat udara. Udara itu kemudiannya dilepaskan dengan serta-merta. Pada masa perlepasan udara itu, velum dinaikkan untuk menutup ruang nasal.

Menurut Ladefoged dan Maddieson (1996) pula, istilah *alveo-dental* ini merujuk kepada konsonan yang diartikulasikan dengan lidah leper (*flat tongue*) diangkat ke gigi atas di dalam bahasa Sepanyol dan Perancis. Mungkin kerana menanggapi bahawa fonem tersebut sama dalam bahasa Sepanyol dan Perancis, maka istilah *alveo-dental* telah digunakan oleh

Ajid (1985), berbanding istilah gigi-gusi (*alveolar*). Carta inventori fonem konsonan dialek Kelantan ditunjukkan dalam Jadual 4 yang berikut:

JADUAL 4. Carta Inventori Fonem Konsonan Dialek Kelantan

	Dua Bibir	Bibir-Gigi	Gigi	Gigi-Gusi	Lelangit Keras-Gigi Gusi	Lelangit Keras	Lelangit Lembut	Hentian Glotis
Hentian	p b			t d			k g	ʔ
Letusan					tʃ dʒ			
Sengau	m			n		ɲ	ŋ	
Geseran				s z			ʁ	h
Separuh Vokal Sisian	w			l		j		

PERBANDINGAN INVENTORI FONEM KONSONAN BAHASA INGGERIS DAN DIALEK KELANTAN

Daripada kedua-dua jumlah fonem konsonan BI dan DK (seperti dalam Jadual 3 dan 4), didapati fonem BI melebihi jumlah fonem DK sebanyak empat fonem. Namun begitu, kedua-duanya didapati berkongsi jumlah fonem yang sama sebanyak 16 fonem. Fonem-fonem tersebut ialah /p, b, t, d, tʃ, dʒ, k, g, m, n, ŋ, s, z, j, l, w/. Manakala fonem BI yang tidak terdapat di dalam DK adalah sebanyak lapan fonem, iaitu /f, v, θ, ð, ʃ, ʒ, (w), r/. Fonem DK yang tidak terdapat di dalam BI pula adalah sebanyak dua fonem, iaitu /ʁ/ dan /ɲ/.

Dari segi tempat artikulasi pula, didapati bahawa DK tidak mempunyai fonem yang diartikulasikan di bibir-gigi dan gigi. Oleh yang demikian, fonem /f, v, θ, ð/ yang dihasilkan oleh dua daerah artikulasi ini tidak terdapat di dalam DK. Oleh sebab fonem-fonem ini tidak wujud di dalam DK, maka apabila berlakunya situasi peminjaman, fonem-fonem ini ada yang dikekalkan dan ada yang diubah kepada fonem yang hampir sama fiturnya dalam bahasa asal.

Konsonan BI yang mempunyai korespondennya dalam DK menunjukkan adaptasi yang tidak berubah. Maksudnya, konsonan yang wujud dalam kedua-dua bahasa, iaitu BI dan DK akan dikekalkan sebaliknya konsonan yang tidak mempunyai korespondennya atau tidak sama memerlukan penutur DK mengekalkan fonem asing tersebut ataupun menggantikannya dengan fonem natif. Adaptasi konsonan yang dijangkakan adalah kurangnya penyisihan (*deviation*) dari segi artikulasi dan auditori seperti yang dinyatakan oleh Steriade (2001), “*the least distinctive contrast whose modification resolves the violation.*”

STRATEGI ADAPTASI

Dalam situasi peminjaman bahasa, adalah menjadi perkara biasa apabila berlakunya perubahan dari segi linguistik khususnya perubahan fonologi. Fromkin dan Hymes (2007: 474) pernah mengatakan bahawa sebutan perkataan yang dipinjam lazimnya diubah untuk

menepati peraturan fonologi bahasa peminjam, “*The pronunciation of the borrowed item is often altered to fit the phonological rules of the borrowing language.*” Perubahan fonologi yang berlaku semasa proses peminjaman bahasa pernah dikaji oleh beberapa sarjana seperti Kay (1995), Shibata (1994) dan Tsujimura (1996). Tsujimura (1996) misalnya, menyatakan apabila sesuatu perkataan itu dipinjam ke dalam bahasa lain, sebutan perkataan itu mungkin mengalami perubahan. Ini kerana bunyi yang membentuk perkataan tersebut berkemungkinan tidak wujud dalam bahasa yang meminjam. Situasi ini merujuk kepada perbezaan fonem yang hadir dalam sesebuah bahasa. Tsujimura (1996) memberikan contoh sebutan [ϕuton] yang merujuk kepada sejenis tilam Jepun, dibunyikan sebagai [futən] di dalam BI kerana BI tidak mempunyai fonem /ϕ/. Secara ringkasnya, apabila meminjam perkataan asing ke dalam sesebuah bahasa, segmen bukan natif dalam bahasa penderma mungkin mengalami adaptasi untuk menepati kekangan fonologi bahasa penerima. Oleh yang demikian, pelbagai strategi adaptasi konsonan berlaku ketika penutur dialek Kelantan meminjam perkataan daripada BI. Antaranya ialah penggantian fonem konsonan, penghilangan konsonan, debukalisasi dan penyelesaian gugusan konsonan. Strategi-strategi adaptasi tersebut akan dihuraikan selanjutnya.

a. Penggantian Konsonan

Menurut Crystal (2008: 463), penggantian (*substitution*) ialah istilah yang digunakan di dalam bidang linguistik yang merujuk proses atau hasil kepada penggantian satu item dengan yang lain di sesuatu tempat dalam struktur tertentu. Dalam konteks kata pinjaman, penggantian fonem berlaku apabila satu fonem digantikan dengan fonem lain dalam sesuatu leksikal. Penggantian fonem adalah satu bentuk kecenderungan yang umum bagi sesuatu bahasa untuk mengekalkan bunyi daripada dihapuskan. Penggantian melibatkan pembentukan perkataan/output yang lebih dekat dengan bentuk input tetapi dalam masa yang sama bentuk tersebut tidak dibenarkan di dalam bahasa penerima/peminjam. Oleh itu, sesuatu fonem tersebut akan digantikan dengan bentuk fonem yang terdekat dalam bahasa penerima/peminjam (Hock, 1991).

Peperkamp dan Dupoux (2003) menyatakan bahawa semasa proses adaptasi, bunyi input yang terdapat dalam bahasa penderma akan dipetakan kepada bunyi yang hampir sama yang terdapat dalam bahasa penerima. Sekiranya bunyi tersebut tiada dalam bahasa penerima, maka ia akan diadaptasi kepada bunyi terdekat yang ada dalam bahasa penerima. Penggantian fonem ini lazim berlaku apabila wujudnya situasi peminjaman bahasa. Contohnya apabila bahasa Korea meminjam BI, seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 5 berikut:

JADUAL 5. Contoh Pinjaman Kata BI dalam Bahasa Korea

Bahasa Korea	Bahasa Inggeris
kut	good
p ^h o:met	format

Bagi situasi kata pinjaman BI dalam DK pula, penggantian konsonan tidak berlaku kepada semua konsonan kerana terdapat juga konsonan BI seperti /f/ yang masih dikekalkan dalam DK. Jadual 6 berikut adalah contoh konsonan Inggeris yang mengalami penggantian apabila diserap ke dalam DK:

JADUAL 6. Penggantian Konsonan BI dalam DK

Bil	Penggantian Konsonan	Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
		Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
i	b → p	fire brigade	faiə bɾigeɪd	faye preget	fajə pɾeɣeʔ
ii	r → ɣ	trip	trɪp	trek	tɾəʔ
iii	f → p	trawler	trɔ:lə(r)	trela	tɾela:
		office	ofɪs	opih	opih
iv	v → b	form	fɔ:m	pom	pɔm
		navy	neɪvi	nebi	nɛbi
v	ʃ → s	driver	draɪvər	dreba	dreba
		show	ʃəʊ	so	so:
vi	k → s	machine gun	məʃi:n gʌn	mesen gan	mesɛŋ gen
vii	t → ʧ	clear	klɪə(r)	slie	slio:
		tear	teə(r)	ce	ʧe:

Berdasarkan Jadual 6, penggantian konsonan BI dalam DK, data (ii) hingga (v) menunjukkan penggantian konsonan BI yang tidak terdapat di dalam DK kepada konsonan yang hampir dengannya di dalam DK. Situasi penggantian ini juga dinyatakan sebagai nativisasi (*nativisation*). Trask (2000: 200) menyatakan situasi nativisasi ini sebagai berikut:

“When there is widespread bilingualism between speakers of two closely related languages, speakers will often be keenly aware of the phonological and morphological correspondences holding between the two languages. In such circumstances, a loan word may be nativized replacing each of its segments with the regularly corresponding segment in the borrowing language [...] As a result, the borrowed items may be indistinguishable from native formations [...].”

Berdasarkan Trask (2000), sesuatu perkataan yang dipinjam akan mengalami nativisasi melalui penggantian segmen asing dengan segmen natif yang terdapat dalam bahasa peminjam. Hal ini akan menyebabkan perkataan yang dipinjam itu sukar dibezakan daripada bentuk natif. Hock dan Joseph (2009: 241) pula menyebut bahawa apabila adanya bunyi asing yang tidak terdapat dalam bahasa peminjam, maka secara semulajadinya bunyi tersebut akan digantikan dengan bunyi natif yang paling hampir dengan bunyi asing tersebut. Selain itu, Abdul Aziz (1988) ada menulis mengenai perubahan ortografi dan sebutan yang berlaku apabila BM meminjam perkataan BI. Antaranya ialah perubahan fonem bagi memudahkan proses penyebutan. Contohnya huruf ‘c’ atau ‘ch’ dalam BI digantikan dengan huruf ‘k’ di dalam BM seperti klarinet ‘*clarinet*’ dan klorin ‘*chlorine*’. Perubahan ini menunjukkan penyesuaian atau nativisasi telah berlaku yang juga menepati jangkaan semula jadi aspek perubahan linguistik (Abdul Aziz, 1988: 45).

Selain nativisasi, penggantian konsonan juga berlaku bagi mematuhi kekangan koda yang terdapat di dalam DK. Seperti yang dinyatakan oleh Adi Yasran (2005), posisi koda DK hanya boleh diisi oleh konsonan [ʔ, h, ŋ]. Jadual 7, 8 dan 9 dibawah menunjukkan contoh-contoh data yang melibatkan penggantian ketiga-tiga konsonan ini di posisi koda dalam DK bagi menggantikan konsonan Inggeris yang berada di posisi koda yang tidak dibenarkan hadir dalam DK:

(a) Penukaran konsonan kepada [h]

JADUAL 7. Penggantian Konsonan kepada [h]

Bil	Fonem yang terlibat	Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
		Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
i	s →h	adjust	ə'dʒʌst	ejah	edʒah
ii	f →h	golf	gɔ:lf	goh	gɔh
iii	k →h	big work	bɪg wɜ:k	bekwoh	bɛʔwɔh
iv	z →h	pause	pɔ:z	poh	pɔh
v	v →h	reserved	rɪ'zɜ:v	ghizeh	ɣizeh
vi	t →h	so hot	səʊ hɒt	sooh	sɔ.oh
vii	ʃ →h	switch	swɪtʃ	suih	su:wih

(b) Penukaran kepada [ʔ]

JADUAL 8. Penggantian Konsonan kepada [ʔ]

Bil	Fonem yang terlibat	Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
		Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
i	t →ʔ	chocolate	çɒklət	coklak	çɒklaʔ
ii	g →ʔ	bag	bæg	bek	beʔ
iii	k →ʔ	tractor	træktə(r)	trekta	trɛʔta:
iv	b →ʔ	club	klʌb	klak	klaʔ
v	d →ʔ	fire brigade	fɑɪər brɪ'geɪd	faye preget	fajə pɾɛgeʔ
vi	p →ʔ	trip	trɪp	trek	trɛʔ

(c) Penukaran kepada [ŋ]

JADUAL 9. Penggantian Konsonan kepada [ŋ]

Bil	Fonem yang terlibat	Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
		Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
i	n →ŋ	line	laɪn	laing	laɪŋ
ii	m →ŋ	time	taɪm	taing	taɪŋ

Merujuk Jadual 7, 8 dan 9, generalisasi perubahan perilaku fonologi dapat dibahagikan kepada tiga iaitu: (1) penggantian konsonan ini menampakkan bentuk yang tertentu dan bergantung kepada titik artikulasi, (2) cara sebutan dan (3) bersuara atau tidak. Perubahan titik artikulasi yang berlaku bagi setiap penggantian konsonan tersebut ialah gigi-gusi kepada langit lembut seperti dalam (ii), gigi-gusi kepada langit keras seperti dalam (vii), bibir-gigi kepada dua bibir seperti dalam (iii) dan (iv), langit lembut kepada gigi-gusi seperti dalam (v) dan gigi-gusi – langit keras kepada gigi-gusi seperti dalam (vi). Perubahan cara sebutan yang berlaku pula melibatkan perubahan daripada hentian kepada geseran seperti dalam (v) dan (vii), geseran kepada letupan seperti dalam (iii) dan (iv), dan getaran kepada geseran seperti dalam (ii). Perubahan melibatkan suara pula adalah daripada bersuara (*voiced*) kepada tidak bersuara (*voiceless*) seperti dalam (i) iaitu konsonan [b] digantikan dengan konsonan [p]:

$$\begin{array}{ccc} [faiəɾ \textbf{b}ri:geɪd] & \longrightarrow & [fajə \textbf{p}ʏεgeʔ] \\ [+ \text{suara}] & & [- \text{suara}] \end{array}$$

Manakala penggantian konsonan yang lain masih mengekalkan ciri bersuara atau tidak bersuara. Perhatikan penggantian konsonan yang berlaku, didapati bahawa penggantian /r/ kepada [ʏ], /f / kepada [p], /v/ kepada [b] dan /ʃ/ kepada [s] adalah dijangkakan berikutan fonem-fonem tersebut tidak terdapat di dalam DK. Justeru penutur DK menggantikan bunyi tersebut kepada bunyi yang hampir sama yang terdapat dalam dialek mereka sama seperti yang telah dinyatakan oleh Steriade (2001).

b. Penghilangan Konsonan

Strategi adaptasi kedua yang berlaku apabila DK meminjam perkataan BI ialah penghilangan konsonan. Fonem-fonem konsonan yang dihilangkan ini tidak diganti dengan mana-mana fonem lain kecuali bagi fonem /r/ yang diganti dengan [ʏ]. Selain itu, penghilangan konsonan ini berlaku sama ada di awal kata, di tengah kata, dan juga di posisi akhir kata. Jadual 10 berikut dipaparkan data yang menunjukkan penghilangan konsonan yang berlaku:

JADUAL 10. Penghilangan Konsonan

Bil	Fonem yang terlibat	Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
		Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
i	r → ø	carrier	kæriəɾ	karia	kaʏija
		checker	çekəɾ	cheko	çeko
		corner	kɔ:ɾnəɾ	kona	kɔna
		colour	kʌlə(r)	kala	kala
		driver	draɪvəɾ	dreba	dreba
		tractor	træktə(r)	trekta	tʁeʔta:
ii	h → ø	handball	hændbɔ:l	ebo	ɛbo
		handle	hændl	enda	ɛnda:
		heading	hedɪŋ	eding	ɛdiŋ
iii	L → ø	bulb	bʌlb	bo	bo
		cancel	kænsəl	kese	kese

		double	dʌbl	daba	daba
		golf	gɔ:lf	goh	goh
iv	d → ø	adjust	ə'dʒʌst	ejah	edʒah
		mudguard	mʌdgɑ:d	magad	magaʔ
		sound	saʊnd	saung	saunʃ

Penghilangan konsonan yang berlaku ini berkait rapat dengan koda suku kata DK. Berdasarkan data dalam Jadual 10, didapati penghilangan fonem /r/ berlaku di posisi tengah dan akhir kata. Namun begitu, bagi yang berada di posisi kedua awal, fonem /r/ tersebut sama ada akan dikekalkan seperti [draɪvər] kepada [dreba] atau ditukar kepada fonem /y/, contohnya [træktə(r)] kepada [tɾeʔta:]. Bagi fonem /h/ pula, penghilangannya berlaku pada posisi awal kata. Kedua-dua fonem /h/ dan vokal yang mengikutinya dihilangkan dan digantikan dengan vokal [ɛ].

[hændbɔ:l] → [ɛbo]

Manakala bagi fonem /l/, penghilangannya berlaku pada posisi sebelum fonem akhir dan di akhir kata. Penghilangan fonem /l/ di akhir kata digantikan dengan vokal tertentu. Penghilangan fonem /d/ pula didapati berlaku di posisi tengah dan akhir kata. Kesimpulannya, penghilangan konsonan yang berlaku mewujudkan tiga situasi yang berbeza, iaitu sama ada dibiarkan kosong, digantikan dengan vokal atau digantikan dengan segmen natif.

c. Debukalisasi

Debukalisasi merupakan proses perubahan bunyi, iaitu sesuatu konsonan itu kehilangan tempat artikulasinya yang sebenar dan menjadi [h] atau [ʔ] (hentian glotal). Berdasarkan Fallon (2002), perkataan *bucca* itu berasal daripada bahasa Latin yang bermaksud pipi, manakala debukalisasi (*debuccalization*) pula dinyatakan sebagai (hilangnya titik artikulasi di dalam mulut dan menjadi glotis (*the loss of articulation in the mouth, leaving the place of articulation at the glottis*). Antara contoh bahasa di dunia yang mempunyai proses debukalisasi ialah bahasa Sanskrit, Jerman, Proto-Greek dan lain-lain (O'Brien, 2012).

Manakala dalam BM pula, fenomena ini disempitkan, iaitu apabila perubahan hentian velar tak bersuara /k/ menjadi hentian glotis [ʔ] dikenali sebagai debukalisasi. Dalam kajian lepas (seperti Yunus 1980) yang menggunakan pendekatan rumus tulis semula, rumus debukalisasi ini dinamakan sebagai rumus pembentukan glotis. Rumus seperti ini berlaku dalam banyak bahasa, misalnya bahasa Toba Batak (Hayes, 1986) apabila semua bunyi hentian tak bersuara di posisi koda berubah menjadi hentian glottis. Menurut Lass (1976), BI dialek bandar New York dan dialek Skot juga mengalami proses debukalisasi, tetapi proses ini menukarkan bunyi hentian /t/ menjadi [ʔ].

Bagi kata pinjaman BI di dalam DK pula, pelbagai konsonan didapati mengalami perubahan pada titik artikulasi yang berubah menjadi [h] atau [ʔ], sejajar dengan definisi yang pertama di atas. Hasil analisis mendapati proses ini bukan sahaja dialami oleh konsonan /p/, /t/ dan /k/ (glotalisasi) dalam dialek natif Kelantan seperti [kicaʔ] 'kicap', [dʒaheʔ] 'jahit' dan [lasəʔ] 'lasak' tetapi juga beberapa konsonan lain seperti /g/ contohnya [plaʔ] 'plug'.

Data kata pinjaman BI di dalam DK yang melibatkan proses debukalisasi ditunjukkan dalam Jadual 11 dan 12 berikut:

(a) Penukaran kepada [h]

JADUAL 11. Penukaran kepada [h]

Bil	Fonem yang terlibat	Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
		Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
i	s → h	adjust	ə'dʒʌst	ejah	edʒah
ii	f → h	golf	gɔɪlf	goh	gɔh
iii	k → h	big work	bɪg wɜ:k	bekwoh	bɛʔwɔh
iv	x → h	tear	tear	ce	çɛ:
v	z → h	pause	pɔɪz	poh	pɔh
vi	v → h	reserved	rɪ'zɜ:vɪd	ghizeh	ɣizeh
vii	t → h	so hot	səʊ hɒt	sooh	sɔ.oh
viii	ʃ → h	switch	swɪtʃ	suih	su:wih

(b) Penukaran kepada [ʔ]

JADUAL 12. Penukaran kepada [ʔ]

Bil	Fonem yang terlibat	Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
		Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
i	t → ʔ	chocolate	çɒklət	coklak	çɒklaʔ
ii	g → ʔ	bag	bæg	bek	beʔ
iii	k → ʔ	tractor	træktə(r)	trekta	tɾɛʔta:
iv	b → ʔ	club	klʌb	klak	klaʔ
v	d → ʔ	fire brigade	fɑɪər brɪ'geɪd	faye preget	fajə pɾɛʔgeʔ
vi	p → ʔ	trip	trɪp	trek	tɾəʔ

Berdasarkan data dalam Jadual 11 dan 12, didapati beberapa konsonan boleh berubah menjadi [h] atau [ʔ] dalam proses debukalisasi. Konsonan yang terlibat tidak terhad kepada konsonan /p/, /t/ dan /k/ sahaja. Situasi ini didapati berkoresponden dengan analisis yang telah dilakukan oleh Adi Yasran (2012). Beliau berpendapat bahawa konsonan akhir suku kata dialek Kelantan, iaitu /s/, /h/ direalisasikan sebagai [h] dan /p/, /t/, /k/ direalisasikan sebagai [ʔ].

d. Penyisipan vokal di antara gugusan konsonan

Gugusan konsonan merujuk kepada kumpulan urutan konsonan yang tidak disertai oleh vokal seperti di dalam BI, 'bread' roti. Gugusan konsonan ini biasanya didapati di awal dan di akhir kata. Bagi BI, gugusan konsonan di awal kata boleh mencapai sehingga tiga urutan konsonan, contohnya 'splash' - percikan manakala di akhir kata pula boleh mencapai hingga empat

urutan konsonan, contohnya ‘*twelfths*’ - kedua belas (Crystal, 2008: 81-82). Bagi konteks kata pinjaman, gugusan konsonan dalam kata pinjaman ada yang disisipkan vokal dan ada yang digugurkan. Gugusan konsonan ini juga tidak terhad kepada fonotaktik bahasa peminjam. Paradis dan LaCharite (1997) telah mengemukakan Prinsip Pemeliharaan yang menyatakan bahawa input perlu dikekalkan sebanyak mungkin, melainkan kos pemeliharaan itu terlalu tinggi. Dalam kata lain, epentesis atau penyisipan lebih digemari berbanding penghilangan. Epentesis atau penyisipan dalam fonologi bermaksud penambahan sesuatu segmen di peringkat output (Kager, 1999). Justeru kebanyakan bahasa melakukan adaptasi epentesis vokal apabila meminjam perkataan daripada bahasa lain. Contohnya apabila bahasa Parsi meminjam perkataan daripada bahasa Rusia (Kambuziya & Hashemi, 2011):

JADUAL 13. Contoh Epentesis Vokal Kata Pinjaman Bahasa Rusia dalam Bahasa Parsi

Bahasa Rusia	Bahasa Parsi
/brezent/	/berezent/ ‘kanvas’
/xleb/	/xelab/ ‘roti’
/tramvaj/	/teramva/ ‘landasan trem’

Menurut Lutfi (1996: 13), gugusan konsonan ini bukanlah ciri keinggeris-inggerisan seperti yang ditanggapi oleh kebanyakan masyarakat seperti leksikal stratum. Gugusan konsonan ini juga wujud dalam fonologi BM. BM boleh diucapkan dengan lambat dan cepat. Schwa biasa diucapkan dengan cepat sekali sehingga seolah-olah ia tidak kedengaran. Misalnya ‘Kelang’ diucapkan sebagai [kɫaŋ] dan ‘Setar’ diucapkan [star].

Data kata pinjaman BI dalam DK menunjukkan bahawa gugusan konsonan BI diselesaikan melalui dua strategi fonologi, iaitu epentesis vokal dan penghilangan. Dalam kebanyakan bahasa, epentesis vokal berlaku ketika adaptasi kata pinjaman sekiranya bahasa peminjam mempunyai kekangan fonotaktik (*phonotactic*) yang lebih ketat berbanding bahasa penderma (Uffmann, 2005: 47). Menurut Abdul Aziz (1988: 44) pula, kebiasaan menyelitkan vokal pada kata-kata pinjaman merupakan sesuatu yang perlu dari aspek penyebutan orang-orang Melayu. Melalui epentesis vokal, suku kata dapat dibentuk walaupun di dalam bahasa asalnya suku kata itu tidak wujud. Penyelitan vokal menjadikan fonologi kata-kata pinjaman itu lebih mudah dikuasai. Contoh bahasa yang mengalami epentesis vokal ketika meminjam perkataan daripada BI ialah bahasa Yoruba, Jepun, Se Tswana dan Samoan, seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 14:

JADUAL 14. Contoh Epentesis Vokal dalam Kata Pinjaman BI dalam Bahasa-Bahasa Lain (Uffmann, 2005: 48)

Bahasa	Epentesis Vokal	Bahasa Inggeris
Yoruba	kilaasi	Class
Jepun	sutoraiku	Strike
Se Tswana	keresemose	Christmas
Samoan	sikauti	Scout

Bagi kata pinjaman BI dalam DK pula, situasi epentesis atau penyisipan vokal didapati berlaku di antara gugusan konsonan sama ada di awal kata, tengah kata atau akhir kata. Penyisipan vokal merupakan salah satu strategi untuk memisahkan rangkap konsonan yang wujud. Oleh sebab gugusan konsonan menghasilkan suku kata yang tidak dibenarkan

dalam sistem fonologi bahasa Melayu, maka ia ditangani dengan penyisipan vokal. Jadual 15 di bawah menjelaskan fenomena fonologi penyisipan vokal kata pinjaman BI ke dalam DK yang dibincangkan ini:

JADUAL 15. Epentesis Vokal dalam kata pinjaman BI ke dalam DK

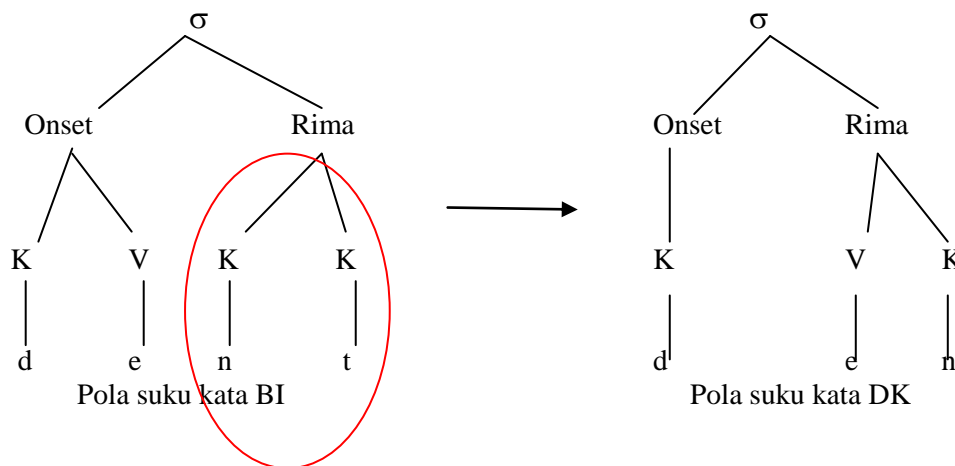
Bil.	Epentesis Vokal Yang Berlaku	Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
		Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
i	Awal Kata	frust	frʌ'st	prah	peʔah
		glee	gli:	geli	gəli
		scarf	skɑ:f	sekah	səkah
		smart	sma:t	semak	səmaʔ
		switch	switʃ	suih	su:wih
ii	Tengah Kata	signal	signəl	signa	sigəna:
iii	Akhir Kata	bottle	bɒtl	boto	bɒtɔ
		cancel	kænsəl	kese	kese
		lable	leɪbl	lebo	lebo

Selain daripada penyisipan vokal, gugusan konsonan juga dapat ditangani dengan menggugurkan salah satu daripada konsonan tersebut. Fenomena pengguguran segmen ini juga terlaksana dalam kata pinjaman BI ke dalam DK sebagai satu penyelesaian fonologi ke atas konsonan yang berderetan. Jadual 16 di bawah memaparkan proses pengguguran konsonan yang berlaku:

JADUAL 16. Pengguguran Konsonan dalam Kata Pinjaman BI ke dalam DK yang Mempunyai Deretan Konsonan

Bil.	Bahasa Inggeris		Dialek Kelantan	
	Perkataan	Representasi Fonetik	Perkataan	Representasi Fonetik
i	accident	'æksɪdənt	eksiden	eʔsiden
ii	agreement	ə'grɪ:mənt	egrimen	egremiŋ
lii	attendant	ə'tendənt	itande	itande
iv	ball pen	'bɔ:lpənt	bolpein	bɒlpe:n
v	current	'kʌrənt	karen	karəŋ
vi	double breast	dʌbl brest	daba breh	daba bʔeh
vii	second hand	'sekənd hænd	sekenhen	səkəŋhen
viii	shake hand	ʃeɪk hænd	sekenhen	səʔkeŋ

Strategi adaptasi gugusan konsonan melalui kaedah penghilangan dilakukan apabila DK tidak membenarkan gugusan konsonan yang berlebihan di akhir kata dalam leksikal BI yang dipinjam seperti /'æksɪdənt/ 'accident' → /eʔsiden/ 'eksiden'. Oleh sebab pola suku kata DK terdiri daripada KV, KVK, VK dan V (Adi Yasran, 2011), maka pola KVKK seperti yang terdapat dalam BI diubah dan disesuaikan dengan pola suku kata DK menjadi KVK seperti dalam Rajah 1. Suku kata DK kelihatannya berbeza sedikit daripada suku kata bahasa Jawa yang dituturkan di Parit Sulong, Johor di mana gugusan konsonan dalam bahasa Jawa ini adalah dibenarkan sebagai salah satu bentuk struktur suku katanya, iaitu KKV (Nurul Aznina & Sharifah Raihan, 2017).

RAJAH 1. Perubahan Pola Suku Kata

Berdasarkan Rajah 1 tersebut, berlaku perubahan dari segi fonotaktik apabila DK tidak membenarkan kewujudan gugusan konsonan di dalam sistem fonologinya. Justeru, konsonan /t/ digugurkan bagi menepati sistem fonotaktik DK.

KESIMPULAN

Berdasarkan perbincangan di atas, fonologi DK mempunyai keterbatasan dalam sifat fleksibilitinya. Ini bermaksud bahawa ketika meminjam perkataan BI, fonologi DK bertolak ansur dari segi perbezaan fonemik dan fonem, tetapi tetap mengekalkan sifat fonotaktiknya. Peminjaman perkataan Inggeris ke dalam DK telah menyebabkan berlaku beberapa proses adaptasi seperti penggantian dan penghilangan konsonan, debukalisasi dan penyelesaian gugusan konsonan. Strategi adaptasi ini dilakukan dengan tujuan untuk memastikan perkataan-perkataan asing yang dipinjam itu dapat memenuhi syarat nahu DK. Namun begitu, tidak semua perkataan yang dipinjam mampu disesuaikan mengikut sistem nahu bahasa peminjam. Adakalanya, bahasa peminjam terpaksa menerima bentuk-bentuk asing masuk ke dalam bahasa mereka dan digunakan serta diiktiraf sebagai bahasa pinjaman dalam bahasa mereka. Ini disebabkan oleh syarat fonologi sesuatu bahasa yang dikenakan ke atas kata pinjaman tidak dapat dilaksanakan. Dalam perbincangan di atas dapat dilihat bahawa Fonem-fonem BI yang tidak terdapat di dalam inventori DK ada yang digantikan dengan fonem yang mempunyai persamaan bunyi terdekat dalam DK dan terdapat juga fonem BI yang masih dikekalkan.

RUJUKAN

- Abdul Aziz Mohd Sharif. 1988. Fonetik Bahasa Melayu dan Kata-Kata Pinjaman: Perbezaan Ortografi dan Sebutan. Dlm. Farid M. Onn (Peny.). *Bunga Rampai Fonologi Bahasa Melayu*. Petaling Jaya: Penerbit Fajar Bakti, hlm. 24-45.
- Adi Yasran Abdul Aziz. 2005. Inventori Konsonan Dialek Melayu Kelantan: Satu Penilaian Semula. *Jurnal Pengajian Melayu* 16, 200-217.
- Adi Yasran Abdul Aziz. 2011. Suku Kata Dasar Dialek Kelantan Berdasarkan Teori Optimaliti. *Gema Online™ Journal of Language Studies* 121, Vol. 11(2), 121-136.

- Adi Yasran Abdul Aziz. 2012. Analisis Koda Berdasarkan Kekangan dalam Dialek Kelantan. *GEMA Online Journal of Language Studies*, Vol. 12(4), 1127-1145.
- Ajid Che Kob. 1985. *Dialek Geografi Pasir Mas*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Alias Muhammad. 1975. *Kelantan: Politik dan Dilemma Pembangunan*. Kuala Lumpur: Penerbitan Utusan Melayu Bhd.
- Campbell, L. 2004. *Historical Linguistics: An Introduction*. Cambridge: MIT Press.
- Cruttenden, A. 2013. *Gimson's Pronunciation of English*. New York: Routledge, 7th Edition.
- Crystal, D. 2008. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. New Jersey: Blackwell Publishing, 6th Edition.
- Danesi, M. 1984. Canadian Italian: A Case in Point of How Language Adopts to Environment Polyphony. *Italians in Oritario*, Vol. 7, 110-113.
- Fallon, P. D. 2002. *The Synchronic and Diachronic Phonology of Ejectives: Outstanding Dissertations in Linguistics Series*. London: Routledge.
- Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. 2007. *An Introduction to Language*. Boston: Thomson Wadsworth, 8th Edition.
- Hashemi, E. S, Kambuziya, A. K, Aghagolzade, F, Galfam, A. 2014. Phonological Adaptation of Arabic Loan Words in Persian: Consonants. *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol. 4, No. 6 (1), 225-236.
- Hayes, B. 1986. Inalterability in CV Phonology. *Language*, 62, 321-351.
- Hock, H. H. 1991. *Principles of Historical Linguistics*. New York: Mouton De Gruyter.
- Hock, H. H & Joseph, B.D. 2009. *Language History, Language Change and Language Relationship: An Introduction to Historical and Comparative Linguistics*. New York: Mouton De Gruyter.
- Jian Yang. 2005. Lexical Innovations in China English. *World Englishes*, Vol. 24(4), 425-436.
- Kager, R. 1999. *Optimality Theory*. New York: Cambridge University Press.
- Kambuziya, A. K. Z. & Hashemi, E. S. 2011. Russian Loanword Adaptation in Persian: Optimal Approach. *Iranian Journal of Applied Language Studies*, Vol. 3 (1): 77-96.
- Kay, G. 1995. English Loanwords in Japanese. *World Englishes*, Vol. 14 (1): 67-76.
- Ladefoged, P. 2001. *Vowels and Consonants: An Introduction to the Sounds of Languages*. Oxford: Blackwells, 2nd Edition.
- Ladefoged, P. & Johnson, K. 2011. *A Course in Phonetics*. USA: Wadsworth, 6th Edition.
- Ladefoged, P. & Maddieson, I. 1996. *The Sounds of the World's Languages*. Oxford: Blackwell.
- Lass, R. 1976. *English Phonology and Phonological Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lian Hee Wee. 2008. Phonological Patterns in the Englishes of Singapore and Hong Kong. *World Englishes*, Vol. 27(3/4), 480-501.
- Lutfi Abas. 1996. Alasan Penerimaan Istilah Ilmiah daripada Bahasa Yunani dan Latin ke dalam Bahasa Melayu. Dlm. Nik Safiah Karim (Peny.). *Unsur Bahasa Asing dalam Bahasa Melayu*. Selangor: Dewan Bahasa dan Pustaka, hlm.12-28.
- McMahon, A. 2002. *An Introduction to English Phonology*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Nik Safiah Karim. 1985. Dialek Kelantan-Satu Lambang Sosio-Budaya Wilayahnya. Dlm. Nik Safiah Karim & Wan Abdul Kadir Yus (Peny.). *Kelantan dalam Perspektif Sosio-Budaya: Satu Kumpulan Esei*. Kuala Lumpur: Universiti Malaya, hlm, 121-149.

- Nurul Aznina Mohd Salleh & Sharifah Raihan Syed Jaafar. 2017. Struktur Suku Kata Dasar Bahasa Jawa Parit Sulong. *Jurnal Melayu*, 16(1), 82-100.
- O'brien, J. 2012. An Experimental Approach to Debuccalization and Supplementary Gestures. Disertasi Doktor Falsafah. Santa Cruz: University of California.
- Paradis, C. & La Charite, D. 1997. Preservation and Minimality in Loanword Adaptation. *Linguistics*, 33, 379-430.
- Payne, T. E. 2006. *Exploring Language Structure: A Student's Guide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Peperkamp, S. & Dupoux, E. 2003. Reinterpreting Loanword Adaptations: The Role of Perception. Proceedings of The 15th International Congress of Phonetic Sciences Vol. 367, Universite de Paris, Paris, Ogos.
- S. Nathesan. 1996. Kata Pinjaman Tamil dalam Bahasa Melayu: Satu Kajian Makna. *Dewan Bahasa*, 40 (12), 1112-1126.
- Shapri Ab. Llah. 1980. Perkataan-Perkataan Inggeris di dalam Pertuturan Bahasa Melayu Dialek Kelantan: Suatu Tinjauan yang Menyeluruh. Latihan Ilmiah Ijazah Sarjana Muda Sains Sosial dan Kemanusiaan. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Shibata, T. 1994. Gairaigo Ni Okeru Akusento Kaku No Ichi [On The Location of Accent In Loanwords]. Dlm. Sato. K. (Peny.). *Gendaigo Hoogen No Kenkyuu [Studies On Modern Dialects]*. Tokyo: Meiji Shoin, hlm. 338-418.
- Steriade, D. 2001. Directional Asymmetries In Place Assimilation: A Perceptual Account. Dlm. Hume, E & Johnson, K. (Peny.). *The Role of Speech Perception in Phonology*. San Diego: Academic Press, hlm. 219-250.
- Thomason, S. G. 2001. *Language Contact*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Trask, R. L. 1994. *Language Change*. London: Routledge.
- Trask, R. L. 2000. *The Dictionary of Historical and Comparative Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Tsujimura, N. 1996. *An Introduction to Japanese Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Uffmann, C. 2005. Optimal Geometries. Dlm. Van De Weijer, J. & Van Ostendorp, M. (Peny.). *The Internal Organization of Phonological Segments*: Berlin: De Gruyter, hlm. 27-62.
- Vincent, B. Y. O. 2001. *Evolving Identities: The English Language in Singapore and Malaysia*. Singapore: Times Academic Press.
- Wakelin, M. F. 2008. *Discovering English Dialect*. Oxford: Shire Publications.
- Wong Fook Fei, Lee King Siong, Lee Su Kim & Azizah Yaacob. 2009. English Use As An Identity Marker Among Malaysian Undergraduates. *3L: The Southeast Asian Journal of English Language Studies*, Vol. 18(1), 145-155.
- Yunus Maris. 1980. *The Malay Sound System*. Kuala Lumpur: Fajar Bakti.

Biodata Penulis:

Sakinah Nik Muhammad Naziman

Penulis merupakan bekas pelajar lulusan sarjana falsafah di Program Linguistik, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan. Tesis beliau adalah dalam bidang fonologi. Beliau mengkaji Kata Pinjaman Inggeris dalam Dialek Kelantan.

Sharifah Raihan Syed Jaafar

Penulis merupakan Pensyarah Kanan di Program Linguistik, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, UKM. Bidang pengkhususan beliau adalah teoretikal Fonologi dan Morfologi.